

نقش قدرت نرم آموزش عالی در تحقق اهداف انقلاب اسلامی

محمداسماعیل نباتیان*، حسین رضاپور**

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۷/۹

تاریخ تأیید: ۱۳۹۳/۱۱/۲۹

سیاست متعالیه

- سال دوم
- شماره هفتم
- زمستان ۹۳

نقش قدرت نرم آموزش عالی در تحقق اهداف انقلاب اسلامی (۳۹ تا ۵۸)

چکیده

این مقاله با مبنا قراردادن کارویژه‌های آموزش عالی، در صدد تبیین کارآمدی قدرت نرم آموزش عالی در جهت تحقق اهداف انقلاب اسلامی برآمده است. در این راستا دو پرسش اساسی مطرح می‌شود: آموزش عالی ایران از نظر قدرت نرم در چه وضعیتی است؟ کارکردهای آموزش عالی در دستیابی به اهداف انقلاب اسلامی چیست؟ برای تبیین مسئله و پاسخ به این دو سؤال، به الگوی نظری کارکردگرایی دست یازیده‌ایم. براین اساس، ضمن احصای کارویژه‌های آموزش عالی و کارآمدی قدرت نرم، به مهم‌ترین نقش‌های قدرت نرم آموزش عالی در تحقق اهداف انقلاب اسلامی اشاره و تبیین شده است؛ نظیر: ایجاد اقتدار ملی، تقویت مشروعیت، افزایش جذابیت انقلاب اسلامی، صعود رتبه ایران در تولید علم، افزایش اعتبار بین‌المللی ایران و ایجاد روحیه استقلال و خودکفایی.

واژه‌های کلیدی:

قدرت نرم، آموزش عالی، انقلاب اسلامی، تولید علم.

* استادیار گروه معارف دانشگاه اراک. me.nabatian@gmail.com

** عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی سمنان و دانشجوی دکتری انقلاب اسلامی دانشگاه معارف اسلامی. (نویسنده مسئول) r.hosein14@yahoo.com

مقدمه

بنیاد مقاله حاضر بر کارویژه‌های آموزش عالی به عنوان یکی از منابع اصلی تأمین اهداف انقلاب اسلامی، جهت افزایش کارآمدی قدرت نرم انقلاب اسلامی در عرصه‌های منطقه‌ای و جهانی قوام یافته است. در این راستا دو سؤال اصلی مطرح شده است: آموزش عالی ایران از نظر قدرت نرم در چه وضعیتی است؟ کارکردهای آموزش عالی در دستیابی به اهداف انقلاب اسلامی چیست؟ برای تبیین و پاسخ‌گویی به این دو سؤال، الگوی نظری کارکردگرایی به کار گرفته شده است. البته با عنایت به پیش‌فرض‌ها و لوازم هر نظریه‌ای، در این مقاله، نسبت به برخی لوازم این نظریه که در تعارض با اهداف مقاله است یا تناسبی با آن ندارند، اعلام تحفظ می‌نماییم.

محوری‌ترین مفهوم در کارکردگرایی واژه «کارکرد» (Function) است. معنای کارکرد در منطق کارکردگرایی، اثر یا پیامدی است که یک پدیده در ثبات، بقا و انسجام نظام اجتماعی دارد. (گولد، ۱۳۸۴: ۶۷۹) البته کارکرد شامل کارکردهای مثبت و منفی و خنثی، و آشکار و پنهان می‌شود. (ریتزر، ۱۳۸۷: ۱۴۵-۱۴۷) کارکردگرایی دارای گزاره‌های مختلفی است که مهم‌ترین آنها در خصوص ماهیت جامعه عبارت است از: حفظ و توجیه نظم موجود و مخالفت با تغییر و دگرگونی بنیادی در جامعه، (راین، ۱۳۶۷: ۲۲۳ و ۲۲۴) نگاه ارگانیک و انداموار به جامعه، وجود پیوستگی و وابستگی متقابل میان اجزای نظام، وجود رابطه کارکردی میان اجزا، وحدت کارکردی، تعادل اجتماعی و اعتقاد به نظام سلسله مراتبی در جامعه.

کارکردگرایی با تمسک به دو اصل «اصالت کل» (جامعه به مثابه یک کل دارای اجزا) و «اصالت سودمندی» به تبیین پدیده‌های اجتماعی می‌پردازد. (دورکیم، ۱۳۸۷: ۱۲۴)

مفهوم قدرت نرم

قدرت نرم از سال‌های پس از جنگ سرد مورد توجه گسترده محافل سیاسی و اجتماعی بین‌المللی قرار گرفت و در این برهه، برای نخستین بار در قالب یک تئوری منسجم مطرح گردید. جوزف اس نای (Joseph.S. Nye) برای اولین بار واژه «قدرت نرم» را توانایی کشور برای تحقق اهداف خود از طریق جذابیت و نه اجبار یا پاداش مالی تعریف کرده است. در سال ۱۹۹۰، نای در آثار خود ابتدا از تغییر ماهیت قدرت در سیاست جهانی سخت‌گفت و ایده قدرت نرم را مطرح نمود. او «نفوذ غیراجباری» را به صورت «قدرت نرم» مفهوم‌سازی کرد و عرصه بین‌الملل بعد از جنگ سرد را عرصه نشو و نمای آن دانست. در واقع وی قدرت نرم را یک قدرت فرهنگی تلقی نمود. (پرویز امامزاده‌فر، ۱۳۸۹: ۱۴۷) نای

همچنین کشورداری مؤثر در دنیای جهانی‌شده و قرن بیست و یکم را در پرتو به کارگیری قدرت نرم میسر و قابل دوام دانست و تحت تاثیر تحولات عراق پس از تهاجم امریکا در ۲۰۰۳، از قدرت نرم به عنوان جانشین و جایگزینی برای قدرت سخت نام برد. به عقیده نای، یک راه مهم برای کسب حمایت بین‌المللی، داشتن ارزش‌های سیاسی، فرهنگی و سیاست خارجی‌ای است که از نظر دیگر کشورها مشروع بوده و اعتبار اخلاقی داشته باشد؛ به عبارت دیگر، در عصر جهانی اطلاعات برای اعمال نفوذ بر دیگران، به جای تکیه بر هویج و چماق، این توانایی یک کشور برای غلبه بر قلب‌ها و ذهن‌هاست که دارای اهمیتی تعیین‌کننده است. (یاسوشی و مک کانل، ۱۳۸۹: ۴۱)

بنابراین می‌توان گفت: قدرت نرم، توانایی شکل‌دهی به ترجیحات دیگران است و جنس آن از نوع اقتناع است؛ (جانی‌پور، ۱۳۹۰: ۳۵) به عبارت دیگر، قدرت نرم، توانایی نفوذ و تأثیرگذاری بر افکار، اندیشه‌ها و اذهان با هدف تحمیل خواست و اراده از طریق جلب نظر و متقاعد ساختن ملت و دولت هدف بدون استفاده از زور و فشار فیزیکی است. (همان: ۳۴) به نظر نای، «قدرت نرم زمانی اعمال می‌شود که یک کشور، سایر کشورها را وا دارد چیزی را بخواهند که خود می‌خواهد». توانایی تأثیرگذاری به آنچه دیگر کشورها می‌خواهند با منابع نامحسوس مثل فرهنگ، ایدئولوژی و نهادها ارتباط دارد. (شیلر، ۱۳۷۷: ۱۰۰)

کارویژه‌های آموزش عالی

«کارویژه» به رسالت اصلی یک سیستم اشاره دارد که طراحی و ایجاد سیستم برای تأمین آن است. (افتخاری، ۱۳۸۹: ۵۰) با عنایت به تمرکز مقاله بر ایران اسلامی، ثقل بحث بر کارویژه‌های آموزش عالی با رویکرد اسلامی خواهد بود، البته به کارویژه‌های آن با رویکرد غربی که در قالب برنامه یونسکو ارائه شده، اشاره‌ای خواهیم کرد. ابتدا به کارویژه‌هایی که یونسکو برای آموزش عالی ارائه کرده اشاره می‌کنیم:

الف. تولید دانش (پژوهش): تولید دانش مهم‌ترین کارویژه دانشگاه‌ها در جوامع صنعتی جدید و عامل تغییر در جوامع است؛ (تقوی، ۱۳۸۶: ۲۸)

ب. انتقال دانش (آموزش): دومین کارویژه اصلی آموزش عالی، انتقال دانش (آموزش) به نسل‌های جوان به منظور تربیت دانش‌آموختگان فرهیخته و تربیت نیروی انسانی متخصص برای جامعه است؛

ج. اشاعه و نشر دانش (خدمات): با عنایت به حاکم بودن اصل رقابت در جوامع صنعتی، اشاعه و نشر دانش (خدمات) در جامعه، از کارویژه‌های اصلی نظام آموزش عالی تلقی

می‌شود و لذا این نهاد باید پیوسته توانایی نوآوری و به تبع آن توانایی رقابت در بازار را در خود ایجاد و در طول زمان حفظ کنند. (اجتهادی، ۱۳۷۷: ۴۱ / Mowery, 2004, p.209-239)

کارویژه‌های آموزش عالی با رویکرد اسلامی- ایرانی: نظام آموزش عالی در صورتی که به رسالت خود آگاه بوده و به وظایف و کارکردهای خویش به خوبی عمل نماید می‌تواند سازنده تمدن بوده و باعث پویایی، استمرار و استحکام آن شود. (مؤمنی، ۱۳۸۷: ۲۲۶) با توجه به غفلت از ابعاد احساسی و عاطفی و جهت‌گیری‌های فرهنگی و معنوی و نیز عدم توجه به تعهد و تخلق به اخلاق و وجود غایت تسلط بر طبیعت در رویکرد غربی (یونسکو)، ضرورت دارد که این کارویژه‌ها را از منظر اسلامی مورد امعان نظر قرار دهیم. (خرمشاد، ۱۳۸۷: ۱۵)

انقلاب اسلامی تصویر تازه‌ای از آموزش عالی را پیش رو نهاد که در آن علاوه بر نتیجه مادی فرآیند تولید علم، مخلوق علم و خود پژوهشگر نیز مورد توجه قرار می‌گیرد. در این نگرش اهمیت دانشگاه از آن روست که به انسان توجه می‌شود؛ دانشگاه کارخانه انسان‌سازی است. (خواجeh سروی، بی‌تا: ۳۷۱-۳۷۲-۳۷۴)

براساس اسناد مکتوب می‌توان ادعا کرد که اهداف نظام آموزش عالی ایران بر التزام به ارتقای سطح علوم و معارف در کشور، تربیت و تأمین نیروی انسانی متخصص مورد نیاز، فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای توسعه تحقیقات، نوآوری، انتقال و جذب فناوری، بهبود شاخص‌های کیفی آموزش عالی، انطباق برنامه‌های درسی و محتوای آموزش با نیازهای تخصصی جامعه و مقتضیات ناشی از توسعه علوم و معارف، توأم ساختن آموزش با پژوهش در کلیه سطوح آموزش عالی و تأمین نیازهای بنیادی پژوهش در کشور، ایجاد هماهنگی منطقه‌ای و استانی در زمینه امکانات و فرصت‌های آموزشی کشور و برقراری و توسعه ارتباطات متقابل مؤسسات آموزش عالی و دیگر بخش‌های فعال کشور در زمینه‌های علمی و صنعتی است. برنامه‌های توسعه کشور به ویژه برنامه چهارم بر این اهداف تأکید دارند. (پورعزت، ۱۳۸۷: ۱۱)

در اینجا کارویژه‌های آموزش عالی با رویکرد اسلامی را با عنایت به زیر ساخت‌ها و الزامات فکری و فرهنگی سند چشم‌انداز بیست ساله نظام جمهوری اسلامی، و بیانات امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری، به شرح ذیل احصا و بررسی می‌کنیم:

۱. تولید علم و فناوری (جنبش نرم‌افزاری): بر اساس سند چشم‌انداز بیست ساله ایران، سال ۱۴۰۴ شمسی جامعه ایران برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری، متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی است. آموزش عالی در این سند نقشی پررنگ و تعیین کننده دارد. مقام معظم رهبری ضمن تأکید بر تولید علم و شکستن

مرزهای علم در پرتو یک جنبش و حرکت عظیم، (خامنه‌ای، ۱۳۸۳/۱۰/۱۷) جنبش نرم‌افزاری و تولید علم را یکی از کارکردهای اصلی آموزش عالی کشور دانسته و می‌فرماید:

آنچه که برای یک محیط علمی و دانشگاهی وظیفه آرمانی محسوب می‌شود این است که در زمینه مسائل علمی نواندیش باشد... دانشگاه باید بتواند یک جنبش نرم‌افزاری همه جانبه و عمیق در اختیار این کشور و این ملت بگذارد تا کسانی که اهل کار و تلاش هستند با پیشنهادها و با قالب‌ها و نوآوری‌های علمی خودی بتوانند بنای حقیقی یک جامعه آباد و عادلانه مبتنی بر تفکرات و ارزشهای اسلامی را بالا ببرند. (خامنه‌ای، ۱۳۷۹/۱۲/۰۹)

۲. انتقال دانش و ارزش (تربیت نیروی انسانی متعهد و متخصص): در آموزش عالی که محورهای اصلی یعنی ورودی (دانشجو)، فرآیند (تعلیم علمی و تربیت عملی استاد و دیگر عوامل نظیر: برنامه‌ریزی درسی، دانشجو، ساختار مدیریتی و محیط دانشگاه) و خروجی آن (دانش آموخته) بر مبنای نیروی انسانی تعریف می‌شود، باید به تربیت دانش آموختگان فرهیخته و مؤمن - که عامل اصلی پیدایش و شکل‌گیری اندیشه‌ها و جهان‌بینی‌های نو و نهضت‌های فلسفی و اجتماعی، و تضارب افکار است - پردازد و موجب معرفت‌افزایی جامعه اسلامی گردد. (اسلامی، ۱۳۸۷: ۱۸۰)

۳. نشر و اشاعه دانش و ارزش: امروزه در تمام عرصه‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، نوآوری یک اصل تلقی می‌گردد و این نوآوری نیازمند خلاقیت است و خلاقیت بدون دسترسی به آخرین دستاوردهای علمی- پژوهشی عقیم می‌ماند؛ از این رو تولیدکنندگان، توزیع‌کنندگان و فعالان عرصه اقتصادی و سیاسی و فرهنگی به تلاش برای تولید علم آموزش عالی نیازمندند، به طوری که باید بتوانند در ارتباطی تنگاتنگ با آموزش عالی، پیوسته توانایی نوآوری و به تبع آن توانایی رقابت را در خود ایجاد و در طول زمان حفظ کنند. (اجتهادی، ۱۳۷۷: ۴۱) نظام آموزش عالی در صورتی که به رسالت خود آگاه بوده و به وظایف و کارویژه‌های خویش به خوبی عمل نماید می‌تواند سازنده تمدن بوده و باعث پویایی، استمرار و استحکام آن شود. (مؤمنی، ۱۳۸۷: ۲۲۶) در این صورت است که دانش آموختگان دانشگاهی ضمن پاسخگویی به نیازهای کشور، در بدنه جامعه نیز دارای پذیرش و قدرت نفوذ شده و توان ساختن، هدایت و تغییر افکار عمومی را پیدا می‌کنند.

۴. جامعه‌پذیری و انتقال فرهنگ و هویت تاریخی (فرهنگ‌سازی): یکی از کارویژه‌های مهم دیگر آموزش عالی، جامعه‌پذیری و انتقال فرهنگ و هویت تاریخی است. (معینی‌پور، ۱۳۹۱: ۴۷) در این راستا در نظام آموزش عالی، ضمن حفظ پیشینه علمی کشور، باید در ایجاد

روحیه خودباوری و پرهیز از بیماری خودباختگی در میان اساتید و دانشجویان، به عنوان یک رسالت مهم، تلاش نمود.

کارآمدی قدرت نرم

قدرت نرم دو کارکرد مهم و اساسی دارد: اقناع و جذابیت. آموزش عالی در نظام جمهوری اسلامی این ظرفیت را دارد که موجب اقناع در افکار شود و انباشت این رضایتمندی و اقناع موجب کسب اعتبار و جذابیت نزد مخاطب گردیده و او را بدون بکارگیری قدرت سخت به تمکین وادارد. در واقع ترجیحات مخاطبان در دیگر کشورها را تعریف و مدیریت نماید.

۱. اقناع: اقناع توسط آموزش عالی در صورتی محقق می‌گردد که اندیشه انقلاب اسلامی و نظام سیاسی مبتنی بر آن مشروعیت داشته باشد و میان حکومت و مردم، اعتماد حاکم باشد. بنابراین مهم‌ترین مؤلفه‌های اقناع عبارتند از:

الف) اعتماد: اعتماد که جانمایه سرمایه اجتماعی است، بر انتظارات، تعهدات اکتسابی و تأیید شده به لحاظ اجتماعی دلالت دارد، که افراد در قبال سازمان‌ها و نهادهای مربوط به زندگی اجتماعی‌شان دارند. (باقری، ۱۳۸۹: ۲۱۹، ۲۲۰) صداقت، عدالت، وفای به عهد، اعتماد مردم به یکدیگر، اعتماد مردم به حکومت و نهادهای اصلی جامعه، اعتماد نهادها به یکدیگر و اعتماد حکومت و نهادها به مردم، وجوه اعتماد اجتماعی‌اند. اعتماد به سه دسته تقسیم می‌شود: اول، اعتماد عمومی که ناظر به کلیت جامعه بوده و بیانگر آمادگی بالقوه شهروندان برای همکاری با یکدیگر و نیز آمادگی آنها را برای وارد شدن در فعالیت‌های مدنی است؛ دوم، اعتماد دانش‌پایه که می‌تواند در هر جامعه‌ای وجود داشته باشد و مبنای آن دانش است؛ سوم، اعتماد ویژه که به وجود اعتماد بین عده قلیلی از افراد اشاره دارد. (افتخاری، ۱۳۸۵) مراد ما از اعتماد در اینجا نوع دوم آن یعنی اعتماد دانش‌پایه است.

ب) کارآمدی نظام سیاسی جمهوری اسلامی: قضاوت درباره موفقیت و کارآمدی براساس سه شاخصه «اهداف»، «امکانات» و «موانع» مشخص می‌گردد. هر قدر پدیده‌ای با توجه به سه شاخص مذکور در تحقق اهدافش موفق باشد به همان مقدار تواناتر و کارآمدتر است. (رک: ذوعلم، ۱۳۸۵ / لاریجانی، ۱۳۷۴) در تعریفی جامع از کارآمدی می‌توان گفت: «کارآمدی عبارت است از موفقیت در تحقق اهداف با توجه به امکانات و موانع». (ابوالحمد، ۱۳۷۶: ۲۴۷)

نکته مهم اینکه میان افزایش کارآمدی جمهوری اسلامی در نگاه جهانی با قدرت نرم انقلاب اسلامی رابطه مستقیمی وجود دارد. به همین علت نیز مورد تأکید رهبری و مسئولان نظام قرار داد:

آنچه ما مسئولان احتیاج داریم، این است که کارآمدی خود و نظام را افزایش دهیم. کارآمدی، هم باید در جهت تحقق خواست‌ها و اهداف اسلامی باشد و هم در جهت پیاده شدن و عینی شدن ارزش‌ها؛ در جامعه باید بیشتر به سمت اسلامی شدن، مسلمان شدن و مؤمنانه و مسلمانانه زندگی کردن برویم، باید به سمت زندگی علوی برویم... در آن صورت، کارآمدی جمهوری اسلامی هم مضاعف خواهد شد؛ چون مشکل اساسی‌ای که ممکن است برای نظام اسلامی پیش بیاید، کارآمدی در نگاه جهانی است؛ ... اگر ما قدم‌به‌قدم تحول درونی خود را جدی بگیریم و پیش ببریم و پایبندی خود را به ارزش‌ها و اصول خود عملاً نشان دهیم، کارآیی و توفیقات ما هم بیشتر خواهد شد.

(خامنه‌ای، ۱۳۸۰/۶/۷)

براین اساس مهم‌ترین شاخص‌های اقناع (برآمده از اعتماد و کارآمدی جمهوری اسلامی) عبارت است از: یک، تبدیل شدن ایران به یک الگوی موفق در همه زمینه‌ها؛ دوم، اعتماد مردم به انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی و مشارکت فعال مردم در فرآیند پیشرفت کشور (به‌ویژه توسعه سیاسی)؛ سوم، کمک‌های علمی و فناوری به کشورهای محروم و مستضعف؛ چهارم، تبدیل ایران به سمبل عزت در منطقه و جهان به‌ویژه جهان اسلام و این در سایه تحقق سه حق: استقلال، اعمال حاکمیت ملی و حق تعیین سرنوشت خود محقق خواهد شد؛ پنجم، افزایش کارآمدی دیپلماسی ایران در حل مناقشات منطقه‌ای و بین‌المللی؛ ششم، تأثیرگذاری همه‌جانبه در تصمیمات نهادهای منطقه‌ای و بین‌المللی به‌ویژه سازمان ملل و سازمان جنبش عدم تعهد؛ هفتم، تبدیل ایران به مرکز اتحاد و وحدت‌بخشی بین مذاهب اسلامی و تأثیرگذاری زیاد در جلوگیری از تنش و تعارضات بین مذاهب اسلامی در منطقه و جهان اسلام؛ هشتم، افزایش اقتدار ملی در سایه پیشرفت و عدالت بر اساس چشم‌انداز بیست ساله.

۲. **جذابیت:** جذابیت از اعتبار و مشروعیت نظام جمهوری اسلامی تغذیه می‌شود؛ از این رو در صورتی که نظام آموزش عالی کشور به عنوان یکی از مهم‌ترین منابع قدرت نرم به کارکردهایی که بر عهده‌اش است جامه عمل بپوشد، با افزایش مشروعیت و اعتبار انقلاب اسلامی مواجه می‌گردد و در نهایت به جذابیت روزافزون انقلاب اسلامی در منطقه و جهان منتهی می‌شود. بنابراین مهم‌ترین مؤلفه‌های جذابیت عبارت است از:

الف) مشروعیت: در خصوص مشروعیت یک نظام سیاسی سه دیدگاه وجود دارد: نخست، دیدگاه اصالت قدرت؛ دوم، دیدگاه اصالت رأی، نظیر نظریات قرارداد اجتماعی، رضایت عمومی و خواست اکثریت، که به نظریه‌های «اختیارگرا» شهرت یافته‌اند؛ سوم،

دیدگاه اصالت عمل. امام خمینی (ره) مبنای مشروعیت را به «قانون» ارجاع می‌دهد و لذا می‌توان گفت مبنای مشروعیت نظام سیاسی در اندیشه حضرت امام (ره)، «قانون الهی» است؛ هر نظامی که مبتنی بر قانون الهی باشد، نظامی مشروع خواهد بود و هر نظامی با هر نامی حتی با نام نظام دینی، اگر قوانین اساسی آن مغایر با قانون الهی باشد، نظامی نامشروع و سرپیچی از قوانین آن برای آحاد جامعه تکلیف می‌باشد.

در مباحث اندیشه سیاسی، غالباً بحث بر سر آن است که «حکومتی مشروعیت دارد که قانونی است» و قانونی بودن برخی نظام‌های فکری از آرای مردم کسب می‌شود و در برخی نظام‌های فکری، از وجود فردی که گفته می‌شود از سوی خداوند تعیین شده، است. حال آنکه در اینجا ابتدا باید مشروعیت قانون مورد سؤال باشد و نه مشروعیت حکومت. در حقیقت قانونی مشروع است که اصالت ذاتی دارد و مردم به صحت و سلامت آن ایمان دارند. وقتی جامعه مسلمین قوانین اسلام را با جان و دل پذیرفته باشند، حکومت در چنین جامعه‌ای به طور طبیعی و قهری مبتنی بر آرای از پیش تعیین شده مردم خواهد بود. (قادری، ۱۳۹۰: ۹۰-۹۶) به عبارت دیگر، امام خمینی مشروعیت نظام سیاسی در نظامی که مبتنی بر قانون الهی باشد را مترادف با مقبولیت (آرای مردم) دانسته‌اند و مراد ما از مشروعیت در اینجا، همین مفهوم مقبولیت در چارچوب قانون الهی است. هرچه کارآمدی نظام سیاسی به‌ویژه در کارکرد آموزش عالی افزایش پیدا کند و نظام سیاسی بتواند قدرت خود را در منظر دیگران مشروعیت ببخشد و معیارهای بین‌المللی را وضع کند، به گونه‌ای که دیگران را وادار به تبیین علاقه‌مندی‌هایشان در راستای منافع ملی دولت مذکور نماید موجب افزایش جذابیت آن در منطقه و جهان خواهد شد.

ب) اعتبار: اعتبار و پرستیژ ناشی از عوامل مختلفی از جمله حسن انجام وظیفه و کارآمدی و... می‌باشد. مبارزات سیاسی بر سر ایجاد و از بین بردن اعتبار رخ می‌دهد. دولت‌ها نه تنها با دیگر دولت‌ها بر سر اعتبار به رقابت می‌پردازند، بلکه این کار را با بهره‌گیری از گستره وسیعی از بدیل‌های مختلف شامل رسانه‌های خبری، شرکت‌ها، سازمان‌های بین‌المللی و مجامع علمی صورت می‌دهند. (نای، ۱۳۸۳: ۱۲)

شاخص‌های تولید علم

تولید علم به معنای نظریه‌پردازی و دانش‌افزایی با استفاده از روش‌شناسی علمی و رسیدن به اندیشه‌های ناب و جدید است. فرآیند این نوع از تولید با بررسی ادبیات موضوع شروع و در نهایت با خلاقیت و ارائه حداقل یک نوآوری به اتمام می‌رسد. (وزارت علوم تحقیقات و فناوری، ۱۳۸۵: ۱۶، ۱۷) تدوین راهبردهای تولید علم و فناوری در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶: ۲۸) بنابراین تولید علم، دانش رقابتی است که در سطح جهانی قابل طرح، تئوری‌پردازی و دفاع

بوده و کاربردی باشد و در مجلات علمی - پژوهشی معتبر داخلی و خارجی قابل طرح باشد و رویکردی نیز به دانش علمی داشته باشد. (کی‌نژاد، ۱۳۸۹: ۱۶، ۱۷/افروزی‌نیا، ۱۳۸۴: ج ۱)

جمهوری اسلامی ایران با اتکای به این مهم برآن است تا رتبه خود را در میان کشورهای منطقه در افق ۱۴۰۴ به سطح اول برساند و در این راستا جمهوری اسلامی ایران در سال‌های اخیر سرمایه‌گذاری جدی در تولید علم انجام داده است. (الماسی، ۱۳۸۸: ۱۵۳)

زیربنای توسعه جامع و درون‌زا، تولید علم و دانش و تداوم نهضت تولید علم و فناوری در قالب برنامه‌های توسعه‌ای است تا به صورت یک فرآیند تعاملی، مستمر و پویا درآید. در طول برنامه‌های اول تا پنجم توسعه و مصوبه‌های^۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی در زمینه تولید علم، می‌توان سیری تطوری در زمینه توجه به تولید علم و فناوری مشاهده کرد؛ به طور مثال در برنامه اول (قانون برنامه اول توسعه، ۱۳۶۸/۱۱/۱۱) توجه چندانی به مبحث توسعه علم و فناوری نشده، در برنامه دوم (قانون برنامه دوم توسعه، ۱۳۷۳/۹/۲) توجه بیشتر گردیده، اما نخستین برنامه‌ای که علم و فناوری را در کنار هم قرار داده و یکی از فصول اصلی خود را به این موضوع اختصاص داده است، برنامه سوم (قانون برنامه سوم توسعه، ۱۳۷۹/۱/۱۷) می‌باشد. در روندی صعودی، در برنامه چهارم (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳/۶/۱۱) دست‌یابی به یک اقتصاد دانایی‌محور بر پایه توسعه علم و فناوری تعریف گردید و فناوری‌های نو و برتر و نقش آنها در توسعه رقابت‌پذیری و ایجاد اقتصاد علم‌محور، توجه به ایجاد یک ساختار فرابخشی در توسعه علم و فناوری، توجه به نقش نهادهای مختلف در توسعه علم و فناوری و به‌ویژه ایجاد و توسعه زیرساخت‌هایی مانند پارک‌های علم و فناوری، صندوق‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر، توسعه سرمایه‌گذاری مشترک، ایجاد و توسعه نظام جامع حقوق مالکیت فکری و...، توجه به مبحث نظام ملی نوآوری و توجه به تعیین اولویت‌های پژوهشی و برنامه‌های توسعه علم و فناوری در بخش‌های مختلف مورد توجه جدی قرار گرفت. (کی‌نژاد، ۱۳۸۹: ۳۸، ۳۹، ۴۴)

برنامه پنجم توسعه (قانون برنامه پنجم توسعه، ۱۳۸۹/۱۰/۱۵) نخستین برنامه توسعه ملی است که به صورت غیرمتمرکز و توسط بخش‌ها و نهادهای مجری تهیه و تنظیم شده که وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مسئولیت تدوین برنامه بخش آموزش عالی، تحقیقات و فناوری را برعهده داشته است. در این برنامه، توجه جدی و فراگیر به توسعه و انتشار فناوری و حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان شده است و بخش‌های مهمی از این برنامه به مباحث مرتبط با توسعه علم و فناوری اختصاص یافته است. (قانون برنامه پنجم توسعه، ۱۳۸۹/۱۰/۱۵)

۱. به‌ویژه مصوبه «سند نقشه جامع علمی کشور» که در جلسات ۶۲۲ تا ۶۷۹ موخه ۸۹/۲/۲۱ تا ۸۹/۱۰/۱۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسیده و در تاریخ ۱۳۹۰/۲/۲۴ برای اجرا ابلاغ شده است.

درجهان معاصر، تولید علم و فناوری فعالیت یک پژوهشگر نیست، بلکه از تعامل پژوهشگران و تضارب افکار و آرا شکل می‌گیرد که با علت ارتباطات سهل و آسان میان پژوهشگران در سال‌های اخیر، تولید علم و فناوری به شکل تصاعدی - هندسی در حال بسط و گسترش است. (وزارت علوم تحقیقات و فناوری، ۱۳۸۵: ۱۶، ۱۷ / کی‌نژاد، ۱۳۸۹: ۱۶) برای مثال فعالیت گسترده دانشمندان ایرانی و افزایش تعداد مقالات ایران از اول سال ۲۰۱۳م تا ۲۶ مه ۲۰۱۳، در پایگاه اسکوپوس به ۱۷ هزار و ۲۴۵ مقاله (۱/۶ درصد از کل تولید علم جهان)، سبب شد تا ایران در خرداد ۹۲ از رتبه ۱۶ به جایگاه ۱۵ تولید علم جهان صعود کند. (سرپرست پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) به نقل از: asriran.com)

مصادیق تولید علم ارتباط تنگاتنگی با هم دارند و باید به‌طور عام و فراگیر مورد توجه قرار گیرند. مصادیق متعدد برای شاخص تولید علم مد نظر است که عبارتند از: الف) پژوهش‌های بنیادی و مقالات بین‌المللی؛ ب) پژوهش‌های کاربردی؛ ج) اختراع با داوری بین‌المللی معتبر؛ د) تألیف کتاب با تأیید مراجع علمی معتبر؛ ه) گزارش‌های علمی؛ و) مجلات معتبر علمی. (حسن‌زاده، ۱۳۸۸ / کی‌نژاد، ۱۳۸۹: ۷۸)

شاخص‌های تولید علم در پنج بخش زیر قابل مطالعه و بررسی است:

۱. شاخص‌های نیروی انسانی: شاخص‌های کلان نیروی انسانی در ارزیابی تولید علم

کشور عبارت است از:

الف) تعداد شاغلان تحقیقاتی در یک میلیون نفر جمعیت: برای مثال این شاخص در سال

۱۳۸۳ نسبت به سال ۱۳۸۱ حدود ۵۲ درصد افزایش داشته است.

ب) درصد محققان، کارشناسان پژوهشی، کاردان‌ها و نیروهای پشتیبانی و خدماتی: به‌طور

مثال از کل شاغلان تحقیقاتی در سال ۱۳۸۳، حدود ۵۲ درصد نیروی تحقیق و توسعه کشور را محققان تشکیل می‌دهند که مبین سیاست‌های کلان کشور برای افزایش محققان است.

ج) تعداد محققان در یک میلیون نفر جمعیت: برای نمونه تعداد محققان در یک میلیون

نفر جمعیت در سال ۱۳۵۷، ۳۸ نفر بوده که در سال ۱۳۸۵، به ۶۶۳ نفر محقق رسیده است (ذاکر صالحی، ۱۳۸۸: ۵۸) و در سال ۱۳۸۳ نسبت به سال ۱۳۸۱ (۲۹۳ محقق) با دو برابر افزایش

به ۵۹۷ محقق رسیده است. (ر.ک: سومین ارزیابی کلان علم و فناوری در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶)

د) تعداد اعضای هیئت علمی: برای مثال فراوانی هیئت علمی با رتبه استادیار و بالاتر،

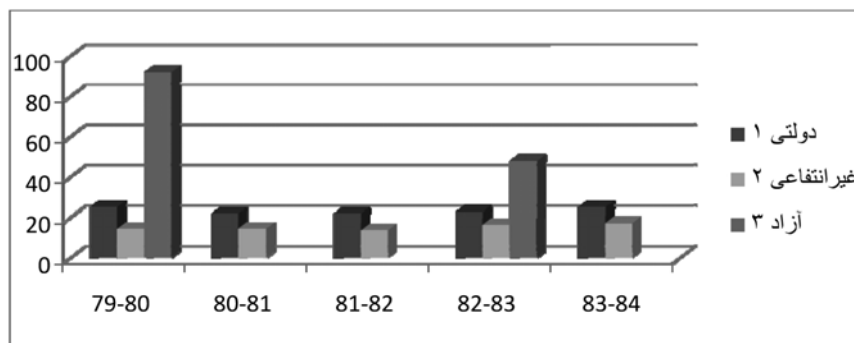
در کل هرم هیئت علمی آموزش عالی بخش دولتی از ۷/۴۲٪ در دهه اول پس از انقلاب به ۶۱٪ در سال ۱۳۸۳ ارتقا یافته است. (اسناد پشتیبان نقشه جامع علمی کشور، تهران، دبیرخانه شورای عالی

انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۸)

ه) نسبت دانشجویان به اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی. (ر.ک: اولین ارزیابی کلان آموزش عالی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۵)

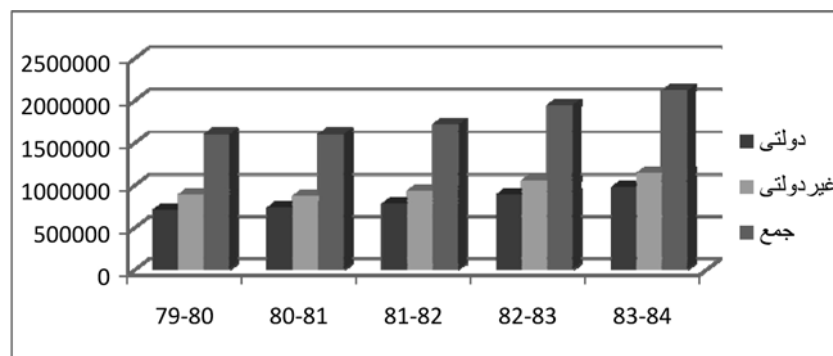
سیاست متعالیه

- سال دوم
 - شماره هفتم
 - زمستان ۹۳
- نقش قدرت نرم
آموزش عالی در
تحقق اهداف
انقلاب اسلامی
(۳۹ تا ۵۸)

نمودار (۱-۳). نسبت دانشجویان به اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی

و) تعداد دانشجویان دانشگاه‌ها. (ر.ک: اولین ارزیابی کلان آموزش عالی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۵)

نمودار (۲-۳). تعداد کل دانشجویان دانشگاه‌های کشور به تفکیک دولتی و غیردولتی

ز) تعداد فارغ التحصیلان تحصیلات تکمیلی: برای مثال تعداد دانش‌آموختگان دوره کارشناسی ارشد در یک میلیون نفر جمعیت، در سال ۱۳۸۴ نسبت به سال ۱۳۸۰ بیش از ۷۷ درصد رشد داشته است. (اسناد پشتیبان نقشه جامع علمی کشور، تهران، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۸)

۲. شاخص‌های مالی: برای نمونه اعتبارات تحقیقات دولتی در سال ۱۳۸۳ نسبت به سال ۱۳۸۱ بیش از دو برابر رشد داشته است؛ به عبارت دیگر، درصد اعتبارات تحقیقات از تولید

ناخالص داخلی از ۰/۲۹ درصد در سال ۱۳۸۱ به ۰/۴۱ درصد در سال ۱۳۸۳ رسیده است. (سومین ارزیابی کلان علم و فناوری در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶)

۳. شاخص‌های ساختاری: در شاخص‌های ساختاری، تعداد مراکز تحقیقاتی فعال، درصد مراکز تحقیق و توسعه از کل مراکز تحقیقاتی (فعال)، درصد مراکز تحقیقاتی غیردولتی از کل مراکز تحقیقاتی (فعال) و سرانه فضای تربیت بدنی دانشگاه‌ها مورد توجه قرار می‌گیرد؛ برای مثال روند توسعه تعداد مراکز تحقیقاتی در سال ۱۳۵۷، ۸۶ مرکز بوده (ذاکر صالحی، ۱۳۸۱: ۵۸) که در سال ۱۳۸۳ به ۱۸۷۴ مرکز افزایش یافته است. (اولین ارزیابی کلان آموزش عالی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۵)

۴. شاخص‌های عملکردی: در این شاخص، تعداد طرح‌ها، تعداد طرح‌های پایان یافته، تعداد مقالات منتشر شده در مجلات معتبر، تعداد اختراعات ثبت شده، و تعداد سمینارها و کنفرانس‌های علمی برگزار شده در سال مدنظر قرار می‌گیرد؛ برای نمونه تعداد کل طرح‌های تحقیقاتی در سال ۸۳ نسبت به سال ۸۱ حدود ۶۴ درصد رشد داشته است که از میان سه نوع طرح بنیادی، کاربردی و توسعه‌ای، بیشترین رشد مربوط به طرح‌های تحقیقاتی توسعه‌ای بوده است که رشد ۸۴ درصد در سال ۸۳ نسبت به سال ۸۱ داشته است. (سومین ارزیابی کلان علم و فناوری در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶) همچنین تعداد کل تولید علمی منتشر شده در مجلات معتبر بین‌المللی طی سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۸ سالانه به طور متوسط ۳۸ درصد بوده است. (اسناد پشتیبان نقشه جامع علمی کشور، ۱۳۸۸) در جدیدترین آمار، تعداد مقالات علمی کشور از اول سال ۲۰۱۳ تا ۲۶ مه ۲۰۱۳ (۵ خرداد ۱۳۹۲)، در پایگاه اسکوپوس به ۱۷ هزار و ۲۴۵ مقاله (۱/۶ درصد از کل تولید علم جهان)، افزایش یافته است. (سرپرست پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) به نقل از: <http://www.asriran.com>)

همچنین تعداد ارجاعات علمی به این تولیدات نیز افزایش یافته است؛ حتی رشد ارجاعات بیشتر از تولیدات علمی بوده است. آمار مهم دیگر اینکه درصد رشد انتشار مقاله‌ها در مجلات داخلی در سال ۸۳ نسبت به سال ۸۱ حدود ۶۷ درصد و در مجلات خارجی حدود ۳۳ درصد بوده است. (سومین ارزیابی کلان علم و فناوری در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶)

در عرصه ثبت اختراعات نیز از سال ۸۱ به بعد، رشد قابل توجهی داشته و تا سال ۸۶ با رشد متوسط سالیانه ۶۶ درصدی همراه بوده است. (اسناد پشتیبان نقشه جامع علمی کشور، ۱۳۸۸)

۵. شاخص‌های بهره‌وری: شاخص‌هایی که با عنوان شاخص‌های بهره‌وری در ارزیابی کلان تولید علم مورد بررسی قرار گرفته‌اند، عبارت است از: تعداد مقاله‌های منتشر شده به صد نفر محقق، تعداد طرح‌های تحقیقاتی فعال به صد نفر محقق، تعداد اختراعات ثبت شده به صد نفر محقق و تعداد کتب علمی منتشر شده به صد نفر محقق؛ برای مثال: مجموع

مقالات منتشر شده به وسیله محققان واحدهای تحقیق و توسعه در سال ۸۳ نسبت به سال ۸۱ حدود ۸۳ درصد افزایش یافت. با توجه به افزایش چشمگیر تعداد مقاله‌های منتشر شده خارجی در سال ۸۳، شاخص مقاله‌های خارجی منتشر شده به صد نفر محقق در سال ۸۳ نیز هفت درصد افزایش یافت. (سومین ارزیابی کلان علم و فناوری در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶)

همچنین در مورد تعداد اختراعات ثبت شده، تعداد اختراعات در سال ۸۳ برابر با ۱۸۸۴ اختراع است که در مقایسه با سال ۸۱ حدوداً سه برابر است، ولی تعداد اختراعات ثبت شده به ازای صد نفر محقق ۵۴ درصد افزایش یافته است.

نقش قدرت نرم آموزش عالی در تحقق اهداف انقلاب اسلامی

امعان نظر در سیر تطور اندیشه‌ای و جامعه شناختی انقلاب اسلامی و همچنین رویکرد امام خمینی (ره) در شیوه مبارزه، مبین جهت‌گیری فرهنگی و علمی آن است. به تعبیر آیت‌الله جوادی آملی، «این انقلاب [اسلامی]، علوم و معارف وحیانی را تا حدودی آزاد و زنده کرده است؛ البته تعدادی از زندانیان سیاسی را نیز آزاد نموده است». (لکزایی، ۱۳۸۷: ۱۲۵)

با عنایت به بیانات بنیان‌گذار جمهوری اسلامی، امام خمینی (ره) و نیز آرمان‌هایی که برای انقلاب اسلامی تعریف و بیان شده، می‌توان این اهداف را برای انقلاب اسلامی احصا نمود: حفظ انقلاب، ارائه الگوی اسلامی، رسیدن به تمدن اسلامی و قدرت جهانی انقلاب اسلامی. اساساً انقلاب اسلامی ایران، ماهیتی فرهنگی، دانشی و علمی دارد تا سیاسی؛ از این رو پس از پیروزی انقلاب، رشد و توسعه دانش به‌ویژه در حوزه آموزش عالی به طور روزافزونی انجام گرفت که متقابلاً این رشد علوم، موجب بسط توان نظام جمهوری اسلامی در تحقق اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی گردید.

آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران از طریق کارکرد تولید علم، تأثیرات ذیل را در تأمین و تحقق اهداف انقلاب اسلامی به جا می‌گذارد:

۱. ایجاد اقتدار ملی

اقتدار ملی یکی از شاخص‌های مؤثر در حفظ انقلاب و نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شود و بی‌شک تولید علم و فناوری از عوامل مهم در تولید اقتدار ملی به شمار می‌آید، زیرا عزت و اقتدار ملی در گرو پیشرفت و توسعه کشور است و توسعه نیز بدون تولید علم و فناوری حاصل نمی‌شود. فعالیت گسترده دانشمندان ایرانی و افزایش تعداد مقالات ایران و کسب جایگاه و رتبه ۱۵ تولید علم جهان (سرپرست پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) به نقل از: asriran.com) و دستاوردهای دانشمندان ایرانی در بخش‌های مختلف

نظیر: دستیابی به چرخه کامل سوخت هسته‌ای، ورود ایران به باشگاه فضایی جهان و پرتاب ماهواره به فضا، توفیقات شگفت‌انگیز در بحث شبیه‌سازی و تولید سلول‌های بنیادی، دستاوردهای شگفت‌انگیز در تولیدات نظامی و دفاعی، ساخت و ارائه داروهای حیاتی، علاج بیماران لاعلاج، فناوری‌های برتر و... (الماسی، ۱۳۸۸: ۱۵۳) و افزایش نیروی انسانی متخصص در بخش پژوهش و تولید علم و فناوری و افزایش مراکز تحقیقاتی و پژوهشی در کشور (سومین ارزیابی کلان علم و فناوری در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/ اسناد پشتیبان نقشه جامع علمی کشور، ۱۳۸۸) موجب افزایش اقتدار ملی شده است که تأثیر زیادی در حفظ انقلاب و ایجاد بازدارندگی دارد.

۲. تقویت مشروعیت

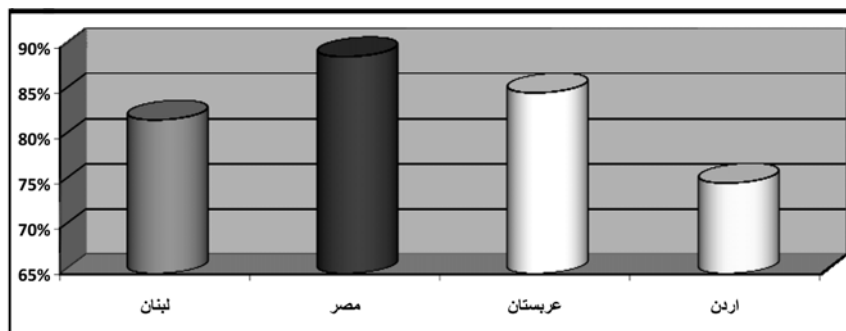
کارکرد تولید علم و فناوری آموزش عالی با توجه به آمارهایی که ذکر شد، موجب افزایش مشروعیت نظام سیاسی در منظر دیگر ملت‌ها، و نقش آن در وضع معیارهای بین‌المللی گردیده است. همچنین زمینه صدور ارزش‌های اسلامی که از ستون‌های مهم حفظ انقلاب محسوب می‌شود، را فراهم کرده است.

۳. افزایش جذابیت انقلاب و جمهوری اسلامی

کارکرد تولید علم آموزش عالی با توجه به آمارهایی که پیش‌تر ذکر گردید، موجب افزایش جذابیت انقلاب اسلامی در منظر دیگران به‌یژه ملل مستضعف و تحت ستم، الگوی رفتاری ایجاد کرده است. این جذابیت از این عوامل نشأت می‌گیرد:

۱. تبدیل شدن ایران به قطب و مرجعیت علمی و سیاسی در منطقه و جهان اسلام؛
۲. افزایش تعداد مراکز آموزشی عالی و دانش‌آموختگان دانشگاهی؛
۳. افزایش جوایز در جشنواره‌های جهانی؛
۴. افزایش انتشار مقالات در نشریات علمی دنیا؛
۵. افزایش توانایی فناوری؛
۶. افزایش سهم تولید و نشر اطلاعات جهانی.

در آغاز قرن بیست و یکم به سفارش انجمن عرب-آمریکایی‌ها، مؤسسه زاگی یکی نظرسنجی در مورد افکار عمومی در جهان عرب انجام داده است. براساس این نظرسنجی که در نمودار زیر مشاهده می‌شود میزان محبوبیت ایران مثبت ارزیابی شده که مبین افزایش جذابیت انقلاب اسلامی است.

نمودار (۴-۱). محبوبیت ایران در جهان عرب سال ۲۰۰۶ (سلیمی، ۱۳۹۰: ۲۰۰)

۴. صعود رتبه ایران در تولید علم در جهان

در این حوزه، فعالیت گسترده دانشمندان ایرانی و افزایش تعداد مقالات ایران از اول سال ۲۰۱۳ تا ۲۶ مه ۲۰۱۳ (۵ خرداد ۱۳۹۲) نشان از رشد سریع دارد، به طوری که با توجه به گزارش پایگاه اسکوپوس به ۱۷ هزار و ۲۴۵ مقاله (یعنی ۱/۶ درصد از کل تولید علم جهان)، ایران در خرداد ۹۲ از رتبه ۱۶ به جایگاه ۱۵ تولید علم جهان صعود نموده است. (سرپرست پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) به نقل از: asriran.com)

۵. افزایش اعتبار بین‌المللی ایران

کشوری که بتواند در تراز علمی جهانی برای خود جای باز کند و تولیدات علمی بیشتر داشته باشد خود به خود از قدرت نرم و اثرگذاری در جهان در همه عرصه‌ها برخوردار می‌شود. خوش‌بختانه در این سال‌های اخیر جمهوری اسلامی ایران سرمایه‌گذاری خوبی در دانشگاه‌ها به لحاظ تأمین بودجه‌های پژوهشی و کارهای بنیادی انجام داده است و شیب تولید مقالات در مجلات معتبر بین‌المللی ISI افزایش چشمگیری داشته است. (الماسی، ۱۳۸۸: ۱۵۳) دستاوردهای دانشمندان ایرانی در بخش دست‌یابی به چرخه کامل سوخت هسته‌ای از نمونه‌های عینی افزایش تولید علم و پرستیژ بین‌المللی ایران است. در کنار این دستاورد عظیم، ورود ایران به باشگاه فضایی جهان و پرتاب ماهواره به فضا، توفیقات شگفت‌انگیز در بحث شبیه‌سازی و تولید سلول‌های بنیادی، دستاوردهای شگفت‌انگیز در تولیدات دفاعی و نظامی، ساخت و ارائه داروهای حیاتی، پزشکی، علاج بیماران لاعلاج و... جایگاه نظام اسلامی را در دنیا افزایش داده است. (همان)

۶. ایجاد روحیه استقلال و خودکفایی

جمهوری اسلامی در عین مقاومت و تحمل فشارها، تلاش کرده تهدیدات غربی‌ها را به فرصت تبدیل کرده و موجبات قطع وابستگی و شکوفایی علمی، استقلال و خودکفایی را

فراهم نماید. مصداق بارز این تلاش و توفیق را می‌توان در دست‌یابی به فناوری هسته‌ای مشاهده کرد که با وجود تحریم‌ها و فشارهای استکبار، این امر میسر گردید.

جمع بندی

این مقاله با تمسک به نظریه کارکردگرایی در صدد تبیین نقش کارویژه‌های آموزش عالی به عنوان یک منبع تولید قدرت نرم، در تحقق اهداف انقلاب اسلامی برآمده است. در این راستا دو پرسش اساسی تبیین و بررسی و پاسخ داده شده است:

آموزش عالی از نظر قدرت نرم در چه وضعیتی است؟

کارکردهای آموزش عالی در دست‌یابی به اهداف انقلاب اسلامی چیست؟

در پاسخ به این دو پرسش، ضمن احصای کارویژه‌های آموزش عالی و کارآمدی قدرت نرم، به نقش‌های قدرت نرم آموزش عالی در تحقق اهداف انقلاب اسلامی اشاره شده و شش مورد احصا و تبیین شده است: ایجاد اقتدار ملی، تقویت مشروعیت، افزایش جذابیت انقلاب اسلامی، صعود رتبه ایران در تولید علم، افزایش اعتبار بین‌المللی ایران و ایجاد روحیه استقلال و خودکفایی.

نکته مهم اینکه توجه و اتکا به قدرت نرم آموزش عالی در جمهوری اسلامی می‌تواند آینده انقلاب اسلامی را تضمین نماید و نیز عوامل پیش‌برنده و تثبیت‌کننده آن و نیز بسترهای تحقق آرمان‌های آن را استحکام بخشد و حوزه نفوذ و گستره تأثیرگذاری نظام جمهوری اسلامی در منطقه و جهان اسلام را افزون نماید؛ از سوی دیگر، میزان آسیب‌پذیری آن در برابر قدرت‌های بزرگ متخاصم با انقلاب و نظام را به حداقل رسانده و زمینه‌های بازدارندگی نظام را بسط و توسعه دهد.

منابع

۱. آلیسون، آن (۱۳۸۹)، «جذابیت‌های موج طرفداری از ژاپن برای جوانان آمریکایی»، در: واتانابه یاسوشی و دیوید مک کانل، آموزش عالی، فرهنگ عامه و قدرت نرم، ترجمه محسن روحانی، تهران، دانشگاه امام صادق(ع).
۲. ابوالحمد، عبدالحمید (۱۳۷۶)، مبانی سیاست، تهران: توس.
۳. اچ ترنر، جانانان (۱۳۷۲)، ساخت نظریه جامعه‌شناسی، ترجمه عبدالعلی لهستانی‌زاده، شیراز، نوید.
۴. اسکیدمور، ویلیام (۱۳۸۵)، تفکر نظری در جامعه‌شناسی، ترجمه جمعی از مترجمان، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

۵. اسلامی، محسن (۱۳۸۷)، «دانشگاه تمدن‌ساز؛ پلی میان دانش و فرهنگ»، در: علی آدمی ابرقویی، درآمدی بر دانشگاه تمدن‌ساز اسلامی؛ بایسته‌های نظری، تهران، وزارت علوم تحقیقات و فناوری، دفتر برنامه‌ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی.
۶. اسناد پشتیبان نقشه جامع علمی کشور (۱۳۸۸)، تهران، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
۷. افتخاری، اصغر (۱۳۸۹)، «دوچهره قدرت نرم»، در: اصغر افتخاری و همکاران، قدرت نرم و سرمایه اجتماعی، تهران، دانشگاه امام صادق (ع)، چاپ سوم.
۸. _____ (۱۳۸۰)، اقتدار ملی؛ جامعه‌شناسی سیاسی قدرت از دیدگاه امام خمینی (ره)، تهران، سازمان عقیدتی سیاسی نیروی انتظامی.
۹. _____ (۱۳۸۹)، اصول و مبانی تهدیدشناسی در حوزه داخلی، تهران، دانشگاه امام حسین
۱۰. _____ (۱۳۹۰)، «سخت‌افزارگرایی نوین»، در: جاناتان استیل، قدرت نرم در برابر قدرت سخت، محمد جواد هراتی، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
۱۱. _____ (۱۳۹۰)، کاربرد قدرت نرم؛ تحلیلی بر ظرفیت‌های راهبردی دفاع مقدس.
۱۲. افروزی‌نیا، عبدالجلیل (۱۳۸۴)، زیرساخت‌های لازم برای تولید علم، مجموعه مقالات نخستین کنگره بین‌المللی نهضت تولید علم، جنبش نرم‌افزاری و آزاداندیشی، دانشگاه آزاد اسلامی، ج ۱.
۱۳. الماسی، محمدحسین (۱۳۸۸)، ماهیت و عناصر قدرت نرم، تهران، نشر ساقی.
۱۴. امام خمینی، روح‌الله (۱۳۸۹)، صحیفه امام، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۱۵. اولین ارزیابی کلان آموزش عالی در جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۵)، تهران، هیئت نظارت و ارزیابی فرهنگی و علمی (سایت رسمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری).
۱۶. باقری، سیامک (۱۳۸۹)، «سیج و مدیریت قدرت نرم؛ رویکردی سیستماتیک»، در: اصغر افتخاری و همکاران، قدرت نرم فرهنگ و امنیت، تهران، دانشگاه امام صادق (ع)، چاپ سوم.
۱۷. تدوین راهبردهای تولید علم و فناوری در جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۶)، پایان نامه دانشجویان دوره دکتری مدیریت راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی.
۱۸. جانی‌پور، محمد (۱۳۹۰)، دفاع مقدس و قدرت نرم، تهران، دانشگاه امام صادق (ع).
۱۹. حسن‌زاده، ذبیح‌الله (۱۳۸۸)، نهضت تولید علم، امیدها و چالش‌ها، خیرگزاری قلم.
۲۰. خرمشاد، محمد باقر (۱۳۸۷)، مقدمه، در: علی آدمی ابرقویی، درآمدی بر دانشگاه تمدن‌ساز اسلامی؛ بایسته‌های نظری، تهران، وزارت علوم تحقیقات و فناوری، دفتر برنامه‌ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی.
۲۱. خواجه سروی، غلامرضا (بی‌تا)، «دانشگاه اسلامی به مثابه راهبرد فرهنگی جمهوری اسلامی ایران»، در: اصغر افتخاری و دیگران، ارزش و دانش؛ مقدمه‌ای بر دانشگاه اسلامی.
۲۲. دورکیم، امیل (۱۳۸۷)، قواعد روش جامعه‌شناسی، ترجمه علی محمد کاردان، تهران، دانشگاه تهران، چاپ هشتم.
۲۳. _____ (۱۳۹۰)، درباره تقسیم کار اجتماعی، ترجمه باقر پرهام، تهران، نشر مرکز.

۲۴. ذوعلم، علی (۱۳۸۵)، تجربه کارآمدی حکومت ولایی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۲۵. راین، آلن (۱۳۶۷ش)، فلسفه علوم اجتماعی، ترجمه عبدالکریم سروش، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
۲۶. ریتز، جورج، نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، علمی.
۲۷. فکوهی، ناصر (۱۳۹۰)، تاریخ اندیشه و نظریه‌های انسان‌شناسی، تهران، نشر نی.
۲۸. قادری، سید علی (۱۳۹۰)، گفت‌مانی در باب سیاست و حکومت (با تأکید بر اندیشه سیاسی امام خمینی)، قم، نشر معارف.
۲۹. قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب مجلس شورای اسلامی، ۱۳۶۸/۱۱/۱۱.
۳۰. قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۳/۹/۲.
۳۱. قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۹/۱/۱۷.
۳۲. قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۳/۶/۱۱.
۳۳. قانون برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، مصوب مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۹/۱۰/۱۵، روزنامه رسمی کشور، ش ۱۹۲۰۴، پنج‌شنبه ۱۴ بهمن ۱۳۸۹.
۳۴. کی‌نژاد، محمد علی و غلامرضا بصیرنیا (۱۳۸۹)، تولید علم و فناوری در کشور، تهران، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
۳۵. گولد، جولیس و ویلیام ل. کولب (۱۳۸۴)، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه جمعی از مترجمین، تهران، مازیار.
۳۶. گولدز، آلون (۱۳۸۳)، بحران جامعه‌شناسی غرب، ترجمه فریده ممتاز، تهران، شرکت سهامی انتشار.
۳۷. لاریجانی، محمدجواد (۱۳۷۴)، مشروعیت و کارآمدی، تهران: سروش.
۳۸. لکزایی، شریف (۱۳۸۷)، سیاست متعالیه از منظر حکمت متعالیه، دفتر اول: نشست‌ها و گفت‌وگوها، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
۳۹. معینی‌پور، مسعود (۱۳۹۱)، الگوی توسعه سیاسی در اندیشه امام خمینی (ره)، قم، نشر معارف.
۴۰. مؤمنی، جواد (۱۳۸۷)، «رویکرد سیستمی به دانشگاه تمدن‌ساز در افق ایران ۱۴۰۴»، در: علی آدمی ابرقویی، درآمدی بر دانشگاه تمدن‌ساز اسلامی؛ بایسته‌های نظری، تهران، وزارت علوم تحقیقات و فناوری، دفتر برنامه‌ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی.
۴۱. نای، جوزف (۱۳۸۹)، قدرت نرم؛ ابزارهای موفقیت در سیاست بین‌الملل، ترجمه محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران، دانشگاه امام صادق (ع)، چاپ چهارم.

۴۲. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۸۵)، پیش‌نویس سند توسعه علمی کشور، وزارت علوم تحقیقات و فناوری.
۴۳. هربرت شیلر (۱۳۷۷)، وسایل ارتباطی جمعی و امپراتوری امریکا، ترجمه احمد عابدینی، تهران، نشر سروش.
۴۴. یاسوشی، واتانابه و دیوید مک کانل (۱۳۸۹)، آموزش عالی، فرهنگ عامه و قدرت نرم، ترجمه محسن روحانی، تهران، دانشگاه امام صادق (ع).
۴۵. _____ (۱۳۸۹)، دیپلماسی عمومی، جامعه مدنی و قدرت نرم، ترجمه محسن روحانی، تهران، دانشگاه امام صادق (ع).
۴۶. اجتهادی، مصطفی (۱۳۷۷)، «تحلیلی بر توانمندی‌ها و کاستی‌های نظام آموزش عالی در جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ش ۱۷، پاییز ۱۳۷۷.
۴۷. افتخاری، اصغر (۱۳۸۵ الف)، «گفت‌وگو: قدرت نرم و انقلاب اسلامی»، فصلنامه بسیج، ش ۳۲.
۴۸. تقوی، مصطفی و مهدی پاکزاد (۱۳۸۶)، «نقش و کارکرد دانشگاه‌ها در نظام ملی نوآوری»، فصلنامه دانشگاه اسلامی، ش ۳۶، سال یازدهم.
۴۹. ذاکر صالحی، غلامرضا (۱۳۸۸)، «محیط پژوهش در ایران و پیشنهاد اهداف و سیاست‌های پژوهش در برنامه پنجم توسعه کشور»، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ش ۵۳.
۵۰. علی‌اصغری‌پور، عزت و دیگران (۱۳۸۷)، «الگوی مطلوب طراحی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران در عصر جهانی شدن»، فصلنامه دانشگاه اسلامی، سال دوازدهم، ش ۴۰.
۵۱. افتخاری، اصغر (بی تا)، قدرت سیاسی، حوزه عمومی و جمهوری اسلامی، تهران، مجله مطالعات راهبردی.
۵۲. امامزاده‌فر، پرویز (۱۳۸۹)، «بررسی جایگاه قدرت نرم در سیاست: از دوران باستان تا زمان معاصر»، تهران، مجله مطالعات سیاسی، ش ۷.
۵۳. سلیمی، حسین (۱۳۹۰)، «مبانی نظری قدرت نرم؛ زمینه‌های اجتماعی قدرت نرم در جهان اسلام»، مجله مطالعات قدرت نرم، سال اول، ش ۴، زمستان ۱۳۹۰.
۵۴. فضائلی، احمد (۱۳۸۶)، «بررسی مبانی فرهنگی آموزش عالی در جهان غرب و ایران»، مجله علوم انسانی، تهران، دانشگاه امام حسین (ع)، ش ۶۶، شهریور ۱۳۸۶.
۵۵. مولایی کرمانی، بتول و دیگران (۱۳۹۱)، «تبیین جامعه‌شناختی مؤلفه‌های قدرت نرم اسلام»، مجله مطالعات قدرت نرم، سال دوم، ش ۵.
۵۶. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۰)، بیانات رهبر معظم انقلاب، روزنامه همشهری، ۱۳۸۰/۶/۷، ش ۲۴۸۸.
۵۷. _____ (۱۳۸۲)، بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اساتید دانشگاه‌ها، ۱۳۸۲/۲/۲۲.
۵۸. _____ (۱۳۸۳)، بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اساتید دانشگاه‌ها، ۱۳۸۳/۹/۲۶.
۵۹. _____ (۱۳۸۳)، بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳/۱۰/۱۷.

۶۰. _____ (۱۳۸۹)، بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان و اساتید دانشگاه امیرکبیر، ۱۳۷۹/۱۲/۰۹.
۶۱. سومین ارزیابی کلان علم و فناوری در جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۶)، تهران، هیئت نظارت و ارزیابی فرهنگی و علمی (سایت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری).
62. Mowery, D & Sampat, B ,2004, Universities in NationalInnovation System, Oxford University Press.